

Янченко З. Б.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЯ»

У статті простежено еволюцію поняття «інновація», узагальнено різноманітні підходи щодо його визначення як основоположного та наріжного поняття в інноваційній сфері, проведено їх критичне дослідження та аналіз. Розкрито особливості національного наповнення терміну інновації, що формується на стику двох відмінних наукових течій, що визначають інновації відповідно як процес та як результат, розглянуто та детально проаналізовано специфіку національного інноваційного законодавства на прикладі основного інноваційного нормативно-правового акту – Закону України «Про інноваційну діяльність» – визначено основні недоліки законодавчо закріпленої термінології та окреслено визначальні напрямки їх подолання. Розглянуто міжнародну практику та усталені стандарти формування інноваційної термінології. Також запропоновано визначення терміну «інновація» з позиції їх змістовного наповнення, фактору ризику та перетворень, яких зазнає інновація на шляху до практичного впровадження.

Ключові слова: інновація, результат, система, ризик, процес, законодавство, наукова думка
Бібл.: 21.

Янченко Зінаїда Борисівна – кандидат економічних наук, начальник, департамент економічного розвитку, торгівлі та міжнародного співробітництва, Житомирська обласна державна адміністрація (м-н ім. С. П. Корольова, 1, Житомир, 10014, Україна)

Email: saviri@meta.ua

УДК 330.341.1.001.76

Янченко З. Б.

УЛУЧШЕНИЕ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ «ИННОВАЦИЯ»

В статье прослеживается эволюция понятия «инновация», обобщаются различные подходы к его определению как основоположного и краеугольного понятия в инновационной сфере, проводится их критическое исследование и анализ. Раскрываются особенности национального наполнения термина инноваций, которое формируется на стыке двух различных научных течений, определяющих инновации соответственно как процесс и как результат, рассматривается и детально анализируется специфика национального инновационного законодательства на примере основного инновационного нормативно-правового акта – Закона Украины «Про инновационную деятельность» – определяются основные недочеты законодательно закрепленной терминологии и очерчиваются определяющие направления их преодоления. Рассматривается международная практика и устойчивые стандарты формирования инновационной терминологии. Также предлагается определение термина «инновация» с позиции их содержательного наполнения, фактора риска и преобразований, которые претерпевает инновация на пути к практическому внедрению.

Ключевые слова: инновация, результат, система, риск, процесс, законодательство, научная мысль
Библ.: 21.

Янченко Зинаида Борисовна – кандидат экономических наук, начальник, департамент экономического развития, торговли и международного сотрудничества, Житомирская областная государственная администрация (м-н им. С. П. Королева, 1, Житомир, 10014, Украина)

Email: saviri@meta.ua

UDC 330.341.1.001.76

Yanchenko Z. B.

IMPROVEMENT OF TERMINOLOGICAL APPROACHES TO INNOVATION NOTION DEFINITION

The article traces evolution of the innovation notion, generalises different approaches to its definition as a basic notion in the innovation sphere and conducts their critical study and analysis. It reveals specific features of the national content of the innovation term, which is formed at the turn of two different scientific trends, which define innovations both as a process and result respectively, considers and analyses in detail specific features of the national innovation legislation using example of the main innovation regulatory-legal act – the Law of Ukraine «On Innovation Activity» – identifies main shortcomings of the legislative terminology and outlines determining directions of their overcoming. The article considers international practice and stable standards of formation of innovation terminology. It also offers the innovation term definition from the point of view of its content, risk factor and transformations, which innovation undergoes on the way to practical introduction.

Key words: innovation, result, system, risk, process, legislation, scientific thought
Bibl.: 21.

Yanchenko Zinaida B. – Candidate of Sciences (Economics), Head of the Department, Department of Economic Development, Trade and International Collaboration, Zhytomyr Regional State Administration (m-n im. S. P. Korolova, 1, Zhytomyr, 10014, Ukraine)

Email: saviri@meta.ua

Вступ. Вхідження у нове тисячоліття та перші кроки на шляху розбудови національної економіки після здобуття незалежності на початку 90-х рр. ХХ століття змусили Україну зрозуміти безперспективність перебудови вітчизняного господарського комплексу на індустріальних засадах. Виклики часу, вимоги, які диктує рівноправне входження у світову економічну спільноту, що підсилюються глобалі-

зацією та інтернаціоналізацією, швидкий поступ науково-технічного прогресу та його вплив на перебіг економічних та соціальних процесів – усе це спонукало Україну обрати курс на розбудову та створення економіки знань, основним рушієм якої є перетворення людського чинника, досягнень науки, передових комунікацій та технологій на рушійні сили розвитку.

Впровадження інноваційної моделі розвитку, що відбувається за схемою «трансформація грошей на дослідження та знання – трансформація знань в майстерність працівників та інновації – перетворення інновацій на товар – гроші» потребує чіткого розуміння сутності основних інноваційних явищ, чого практично не можливо досягнути, не маючи чіткого уявлення про змістовне наповнення сучасної інноваційної термінології. Особливу цікавість представляє поняття «інновації» як вихідного терміну, на якому ґрунтуються та від якого походять усі інші інноваційні терміни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання змістовного наповнення поняття «інновації», неоднозначності їх сутності та особливостей, що визначають їх властивості, розглядалися у працях значної кількості вітчизняних та іноземних науковців. Великий внесок у вивчення згаданих проблем зробили Ф. Валента [1], Г. Гамідов [2], М. Глушенко [3], О. Горбачова [8], П. Друкер [4], В. Колосов [2], О. Краюшкін [5], Р. Куропятнік [6, с. 99–101], М. Лапін [7, с. 273–282], А. Нарезнев [3], М. Османов [2], В. Плаксіні [8], В. Рубан [9, с. 14–19], Б. Санто [10], Й. Шумпетер [11].

Незважаючи на значну кількість публікацій та досліджень, проведених в інноваційній сфері, наукова спільнота і досі не має єдиного стандартизованого визначення поняття інновацій. Це пов'язано з наявністю значної кількості підходів, що розглядають інновації, основними з яких є «інновація як процес», «інновація як система», «інновація як результат», «інновація як інструмент», «інновація як новий об'єкт» та нарешті «інновація як перетворення існуючого стану». Багатоманітність функціонального призначення інновацій та відсутність уніфікації їх змістовного наповнення викликають необхідність у ретельному дослідженні та доопрацюванні теоретико-методологічних засад інноваційної сфери та стандартизації основної інноваційної термінології, обумовлену як потребою практичного оперування коректною термінологією під час здійснення інноваційної діяльності основними учасниками інноваційного процесу, так і необхідністю об'єктивного відображення та законодавчого закріплення поняття інновацій та їх специфіки у вітчизняних нормативно-правових актах.

Постановка проблеми. Метою статті є проведення критичного аналізу основних наукових підходів до визначення поняття «інновації», їх доопрацювання, розширення та формулювання на основі отриманих результатів терміну «інновація» з позиції багатоманітності його змістовного наповнення, функціонального призначення та основних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше поняття «інновація» було введено до наукового обігу у XIX ст. завдяки антропологам та соціологам, що трактували його як введення деяких елементів однієї культури до іншої. В подальшому сфера застосування даного терміну значно розширилась, і під інновацією почали розуміти «новий спосіб що-небудь зробити». Досвід XIX ст. призвів до виникнення ряду економічних наукових течій, що намагались проаналізувати проблему використання та впровадження інновацій з огляду на їх мультиприродність та економічний зміст. Багаточисленні теоретичні спроби ви-

значення поняття «інновація», зроблені на основі праць австрійського вченого Й. Шумпетера, що першим побачив в інноваціях головний фактор економічного прогресу та запропонував вживати термін «інновація» у науковому обігу ще у 30-х рр. XX ст., та Ф. Махлупа, який вперше вжив термін «економіка знань», не призвели до єдиного розуміння сутності інновацій.

Сучасні західні економісти (Х. Барнет, Е. Менсфілд, Н. Мончев, І. Перлакі, Е. Роджерс, Б. Твісс, В.Д. Хартман, Р. Фостер) залежно від об'єкту та предмету дослідження трактують інновації з самих різних ракурсів: як процес, як систему, як зміну, як результат. Через це одні вчені підкреслюють творчу складову інновацій, другі – виробничу, треті – споживчу.

Якщо охарактеризувати західне вчення з позицій визначення змісту інновацій залежно від об'єкта та предмету досліджень, то воно розглядає інновації як процес. Так, зокрема, Б. Твісс визначає інновацію як процес, в якому винахід або ідея набувають економічного змісту. Процес цей полягає у здобуванні нового, сягає від зародження ідеї до її комерційної реалізації і охоплює комплекс відносин: виробництво, обмін, споживання [12, с. 37–38]. Визначення підкреслює важливість комплексу відносин, що виникають внаслідок реалізації інновацій, та простежує шлях від ідеї і до її реалізації на ринку. Водночас, увага автора акцентується лише на економічному ефекті, інші ефекти від реалізації інновацій або їх втілення у конкретних результатах чи змінах існуючої системи повністю ігноруються.

Угорський економіст Б. Санто під інновацією розуміє суспільно-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів призводить до створення кращих за своїми характеристиками виробів і технологій, а у випадку якщо інновація орієнтована на економічну вигоду чи прибуток, її поява на ринку може принести додатковий дохід [10, с. 83]. Перевагами визначення є те, що зацентровано увагу на економічному ефекті, прибутку та додатковому доходу, тобто комерційному аспекті інновацій. Поряд з цим, в умовах значної диференціації товарів доцільно говорити не про створення кращих за своїми характеристиками виробів, а про більш вигідні або удосконалені характеристики. Крім того, у визначенні розглянуто тільки економічний ефект, а інші – зокрема соціальний – проігноровано.

Численні теоретико-методологічні дослідження щодо природи інновацій та емпіричний досвід щодо обліку інновацій та впливу, який вони здійснюють на економічні процеси, дозволили Євростату та Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) розробити «Керівництво зі збору та аналізу даних по інноваціях» (Керівництво Осло), яке регламентує основні поняття у інноваційній сфері. Згідно з третім виданням зазначеного керівництва [13], інновація – це введення в обіг будь-якого нового або значно поліпшеного продукту (товару або послуги) або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх зв'язках. Мінімальною ознакою інновації є вимога того, щоб створений продукт, процес, метод маркетингу

або організації був новим (або значно поліпшеним) для практики даного підприємства. Це включає в категорію інновацій продукти, процеси і методи, які підприємства створили першими та/або продукти, процеси і методи, запозичені від інших підприємств чи організацій. Перевагами визначення, наведеного у «Керівництві», є зазначення видового різноманіття інновацій та уточнення ступеня новизни, необхідного для визнання продуктів, процесів або методів інноваційними. Поряд з цим, не визначено особливостей процесу реалізації інновацій від власне ідеї до її реалізації, тобто інновації не розглядаються як багатоскладова комплексна система.

Що стосується надбань вітчизняної економічної думки щодо інновацій, вони мають певні специфічні особливості, визначені тривалим перебуванням України в складі Радянського Союзу і, як наслідок, переважаючим впливом заполітизованої радянської економічної думки. Так, за часів СРСР поняття «інновація» ні у правовій науковій літературі, ні в законодавстві, що регулює науково-технічну сферу, взагалі не вживалися. На той час технічний прогрес та технологічне оновлення підприємств зазвичай пов'язували зі створенням та широким використанням у виробництві новітніх високоефективних науково-технічних досягнень, для яких цілей і було введено термін «нова техніка».

Поняття інновації, яке з'явилося в українському законодавстві лише у 90-ті роки ХХ ст., було не пов'язано з розглянутим поняттям «нова техніка». Відсутність між ними правового зв'язку та новизна першої категорії для вітчизняної правової науки і законодавства й досі залишає актуальним питання про встановлення економічного і правового змісту інновацій. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [14]. З прийняттям у 2002 р. Закону України «Про інноваційну діяльність» це поняття офіційно закріпилося і увійшло до легального нормативно-правового обігу. Таким чином, вітчизняне законодавство, на відміну від західної економічної думки, підтримує концепцію сутності інновацій, що розглядає їх як певний результат інноваційної діяльності, який може бути реалізований у формі технології, продукції, послуг або організаційно-технічного рішення. До переваг цього визначення належить закріплення статусу інновацій не лише за реальними об'єктами, але й за технологіями та послугами. В законі підкреслюється важливість наукової новизни та прогресивності інновацій, а також закріплюється мультихарактерність інновацій – тепер вони носять не лише виробничий, але й адміністративний, комерційний та інший зміст. Водночас, визначення має ряд досить істотних недоліків, оскільки інновація не розглядається як багатоскладова система взаємопов'язаних елементів, не враховується можливість ризику при реалізації інновацій, не простежується шлях від ідеї до її реалізації на ринку. У визначенні наявний лише мінімальний набір визначаль-

них ознак, які окреслюються без будь-якої системи, а аналіз подальших статей Закону робить розуміння від сутності інновацій як результату і зовсім розмитим.

Не можна визнати вдалим формулювання, за яким інновація представлена результатом інноваційної діяльності, що визначається в Законі як діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Таким чином, інновації отожднюються не з результатами наукових досліджень і розробок, які використовуються та комерціалізуються в ринковому середовищі, а з продукцією і послугами, що, застосовуючи оціночну категорію Закону, «істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери». Крім того, Закон оперує категоріями «конкурентоздатність технології», «організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру», однак ні у самому Законі, ні в іншому чинному законодавстві України ці поняття не деталізовані [16, с. 80–88].

Також слід звернути увагу на недосконалість переліку об'єктів інновацій, що містяться у законодавстві. У ньому мова йде як про «тверді» інновації (технології, продукцію), так і про «м'які» інновації (послуги, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру) [14; 16, с. 80–88; 17]. Ст.14 Закону України «Про інноваційну діяльність» прямо вказує на «твердий» характер інноваційного продукту – «інноваційний продукт є результатом виконання інноваційного проекту і науководослідною і (або) дослідно-конструкторською розробкою нової технології (в тому числі – інформаційної) чи продукції з виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії» [14]. В свою чергу, «м'які» інновації навіть не отримали правового закріплення критеріїв визнання їх інноваційними, як це зроблено щодо «твердих» інновацій.

До числа суттєвих недоліків визначення поняття «інновація», що міститься у Законі, також слід віднести і відсутність однієї з головних її ознак – наукоємності, яка відображає зв'язок нововведення з наукою. Цей момент може спричинити включення досить широкого переліку об'єктів інновацій, що не отримали подальшої деталізації на законодавчому рівні. До них відносяться організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного та комерційного характеру. Слід погодитися з точкою зору Ю. Атаманової щодо неприйнятності визначення інновації, яке надається Законом, оскільки воно не містить зазначення на необхідність реалізації в ній певного об'єкта інтелектуальної власності (на чому наголошено щодо інноваційного продукту у ст.14 Закону), оскільки відсутність вимоги щодо наявності у складі інновацій об'єктів інтелектуальної праці не відповідає й загальнодержавним стратегічним інтересам створення інноваційної моделі національної економіки [15, с. 66].

Представники вітчизняної школи інновацій у переважній більшості є прихильниками концепції, що розглядає інновації як результати діяльності суб'єктів господарювання з використання та реалізації нових ідей та розробок у їх господарській діяльності. Так, наприклад, Р. Фатхутдінов

формулює визначення інновацій як кінцевого результату впровадження новинок з метою зміни об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту [19]. Незважаючи на те, що це визначення закріплює обов'язковість наукової новизни та не зводить ефективність інновацій лише до економічного результату, включаючи до цього кола соціальний, екологічний, науково-технічний та інші результати, воно має ряд недоліків. Зокрема, у ньому за інноваціями закріплюється необхідність зміни об'єкта управління, тобто самого підприємства, при тому що така зміна може і не відбутися. Крім того, є незрозумілим, який саме кінцевий результат впровадження новинок маєтись на увазі – комерціалізація чи просто впровадження у виробництво.

На думку С. Агаркова, Є. Кузнецова, М. Грязнової [20], інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, який впроваджений на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг. Це визначення закріплює статус інновацій як за «твердими» новачками (новий або вдосконалений продукт), так і за «м'якими» (новий або удосконалений технологічний процес або новий підхід до соціальних послуг). Водночас, недоліками визначення є те, що не враховується категорія ефекту – ні економічного, ні іншого. Також не простежується шлях від ідеї до реалізації її на ринку або в практичній діяльності – у визначенні згадано тільки кінцеві стадії того шляху.

У свою чергу, В. Соколовська та О. Іщук визначають інновацію як кінцевий результат діяльності зі створення і використання нововведень, втілених у вигляді удосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, що сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування підприємств, які їх використовують [21]. До переваг визначення належить підкреслення конкретного результату та цілеспрямованості здійснення інноваційної діяльності, а також досить широкий пере-

лік об'єктів можливих інновацій. До недоліків слід віднести той факт, що позитивний ефект від інновацій обмежується тільки підприємством – саме на його розвиток і підвищення ефективності і мають, з точки зору В. Соколовської та О. Іщук, спрямовуватись інновації. Про більш масштабний ефект нововведень, зокрема суспільний, у визначенні мова не йдеться.

Узагальнюючи розглянуті підходи, категорію «інновація» пропонується розглядати як засіб забезпечення корисного ефекту у певній сфері економічної діяльності, що полягає в реалізації результатів наукової праці та пов'язаний із ризиком.

Висновки. Узагальнення та розширення термінологічних підходів до визначення поняття «інновація» дозволяє:

- зафіксувати та усунути основні недоліки поширених підходів, зокрема забезпечити врахування багатоманітності сутності інновацій як процесу, як результату, як системи, як інструменту, як нового об'єкту, як перетворення існуючого стану, простеження зміни інновацій на усьому шляху їх перетворення та розвитку – від зародження ідеї та до моменту реалізації інновації на ринку, врахування фактору ризику як невід'ємної складової сутності інновацій;
- удосконалити законодавчо закріплене визначення інновацій через врахування основних їх особливостей, забезпечити покращення інформаційного забезпечення інноваційних процесів шляхом запровадження коректної та зручної у використанні термінології та порівнянності та спорідненості норм вітчизняних нормативно-правових актів інноваційного характеру з нормами аналогічних нормативно-правових актів інших держав та концептуальних документів міжнародних організацій.

Надалі поняття «інновація» у запропонованому вигляді доцільно використовувати для доопрацювання основної інноваційної термінології та подальших напрацювань за напрямком теоретико-методологічного забезпечення інноваційної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валента Ф. Управление инновациями / Ф. Валента. – М.: Прогресс, 1985. – 137 с.
2. Гамидов Г. С. Основы инноватики и инновационной деятельности / Г. С. Гамидов, В. Г. Колосов, Н. О. Османов. – СПб.: Политехника, 2000. – 323 с.
3. Глущенко М. Е. Тенденции и особенности формирования понятийно-терминологических конструкций инновационной экономики / М. Е. Глущенко, А.Н. Нарежнев // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. – 2012. – №1. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://uecs.ru/innovacii-investicii/item/963-2012-01-18-05-31-15?pop=1&tmpl=component&print=1>
4. Друкер П. Ф. Инновации и предпринимательство / П. Ф. Друкер. – СПб.: Бук Чембер Интернэшнл, 1992. – 160 с.

REFERENCES

- Atamanova, Yu. IE. Innovatsiine pravo Ukrainy: problemy teorii ta systematyzatsii [Innovative Law of Ukraine: problems of theory and systematization]. Kharkiv, 2005.
- Adamiuk, D. «Do pytannia spivvidnoshennia ekonomichnoho i pravovoho zmistu poniattia «innovatsii»» [In the relationship between economic and legal meaning of «innovation»]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*, no. 5 (2008): 80–88.
- Atamanova, Yu. IE. Innovatsiine pravo Ukrainy: problemy teorii ta systematyzatsii [Innovative Law of Ukraine: problems of theory and systematization]. Kharkiv, 2005.
- Agarkov, S. A., Kuznetsova, E. S., and Griaznova, M. O. «Innovatsionnyu menedzhment i gosudarstvennaia innovatsionnaia politika» [Innovation Management and state innovation policy]. <http://www.rae.ru/monographs/112>.

5. Краюшкин О. В. Инновации в экономике фирмы. – М.: ДВ НАН, 1998. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://www.buro-dv.ru/public/kraushkin/kr_13.php.
6. Куропятник Р. С. Основные подходы к определению понятия «инновация» // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Севастоп. нац. техн. ун-т. – Севастополь: вид-во Севастоп. нац. техн. ун-ту. – 2011. – Вип. 116: Економіка і фінанси. – С. 99–101.
7. Лапин Н. И. Системно-деятельностная концепция исследования нововведений // Диалектика и системный анализ. – М.: Наука, 1986. – С.273–282.
8. Плаксин В. И. Основы системы инновационной деятельности предприятия: монография / В. И. Плаксин, О. В. Горбачева. – Симферополь: ДиАйПи, 2009. – 333 с.
9. Рубан В. Инновационная модель стратегического развития Украины: методология и опыт / Рубан В., Чубукова О., Некрасов В. // Экономика Украины. – 2003. – № 6. – С.14 – 19.
10. Санто Б. Инновация как средство экономического развития. – М.: Прогресс, 1990. – 291 с.
11. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.
12. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. – М.: Экономика, 1989. – 271 с.
13. Керівництво Осло. Рекомендації зі збору та аналізу даних стосовно інновацій / Укл. Н.М. Григорович. – Український інститут науково-технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ). – Київ, 2009. – 162 с.
14. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
15. Атаманова Ю. Є. Інноваційне право України: проблеми теорії та систематизації: Монографія. – Харків: 2005. – 128 с.
16. Адамюк Д. До питання співвідношення економічного і правового змісту поняття «інновації» // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008. – №5. – С. 80–88.
17. Клианенко Б. Т., Осыка А. П. и др. Инновационная деятельность в условиях изменения форм собственности. – Луганск, ВУГУ. – 1997. – 48 с.
18. Атаманова Ю. Є. Інноваційне право України: проблеми теорії та систематизації: Монографія. – Харків: 2005. – 128 с.
19. Фатхутдинов Р. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. – М.: Инфра-М, 2000. – 279 с.
20. Агарков С. А., Кузнецова Е. С., Грязнова М. О. Инновационный менеджмент и государственная инновационная политика: монография. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.rae.ru/monographs/112>.
21. Соколовська В. В., Іщук О. М. Особливості управління інноваційною діяльністю підприємства на сучасному етапі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/22_NNP_2011/Geographia/9_90864.doc.htm.
- Druker, P. F. Innovatsii i predprinimatelstvo [Innovation and entrepreneurship]. St. Petersburg: Buk Chamber Interneshnl, 1992.
- Fatkhutdinov, R. Konkurentosposobnost: ekonomika, strategiiia, upravlenie. [Competitiveness: the economy, strategy, management]. Moscow: Infra-M, 2000.
- Gamidov, G. S., Kolosov, V. G., and Osmanov, N. O. Osnovy innovatiki i innovatsionnoy deiatelnosti [Fundamentals of Innovation and innovation]. St. Petersburg: Politekhnik, 2000.
- Glushchenko, M. E., and Narezhnev, A. N. «Tendentsii i osobennosti formirovaniia poniatiyno-terminologicheskikh konstruksiy innovatsionnoy ekonomiki» [Tendencies and features of the formation of concepts and terminology designs innovative economy]. <http://uecs.ru/innovacii-investicii/item/963-2012-01-18-05-31-15?pop=1&tmpl=component&print=1>.
- Kerivnystvo Oslo. Rekomendatsii zi zboru ta analizu danykh stosovno innovatsii [Guide Oslo. Guidelines for collecting and analyzing data related to innovation]. Kyiv: UkrINTEI, 2009.
- Kliianenko, B. T., and Osyka, A. P. Innovatsionnaia deiatelnost v usloviiah izmeneniia form sobstvennosti. [Innovation activity in the changing forms of ownership]. Lugansk: VUGU, 1997.
- Kuropiatnyk, R. S. «Osnovnye podkhody k opredeleniyu poniatiya «ynnovatsiya»» [The main approaches to the definition of «innovation»]., no. 116 (2011): 99–101.
- Kraishkin, O. V. «Innovatsii v ekonomike firmy» [Innovation in the economy of the firm]. http://www.buro-dv.ru/public/kraushkin/kr_13.php. [Legal Act of Ukraine] (2002). Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
- Lapin, N. I. «Sistemno-deiatelnostnaia kontseptsiiia issledovaniia novovvedeniy» [The system-activity-concept study of innovation]. In *Dialektika i sistemnyy analiz.*, 273–282., 1986.
- Plaksin, V. I., and Gorbacheva, O. V. Osnovy sistemy innovatsionnoy deiatelnosti predpriiatiia [Basis of innovation enterprise]. Simferopol: DiAyPi, 2009.
- Ruban, V., Chubukova, O., and Nekrasov, V. «Innovatsionnaia model strategicheskogo razvitiia Ukrainy» [An innovative model of strategic development of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 6 (2003): 14–19.
- Santo, B. Innovatsiia kak sredstvo ekonomicheskogo razvitiia. [Innovation as a means of economic development.]. Moscow: Progress, 1990.
- Shumpeter, Y. A. Teoriiia ekonomicheskogo razvitiia: Issledovanie predprinimatelskoy pribyli, kapitala, kredita, protsenta i tsikla koniunktury. [Theory of Economic Development: A Study of business profits, capital, credit, interest, and cycle conditions]. Moscow: Progress, 1982.
- Sokolovska, V. V., and Ishchuk, O. M. «Osoblyvosti upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstva na suchasnomu etapi.» / [Features of innovation management companies today.]. http://www.rusnauka.com/22_NNP_2011/Geographia/9_90864.doc.htm.
- Tviss, B. Upravlenie nauchno-tekhnicheskimi novovvedeniami. [Management of scientific and technological innovations]. Moscow: Ekonomika, 1989.
- Valenta, F. Upravlenie innovatsiiami [Management of innovation]. Moscow: Progress, 1985.